

2019-10-22

Till Skolverket
Stockholm

Kommentarer om förslaget till reviderad kursplan för historieämnet i grundskolan

Historielärarnas förening har tagit del av Skolverkets förslag till reviderad kursplan för historieämnet i grundskolan. Föreningen, som representerar historielärare i grundskolan, gymnasieskolan och högskolan, har inhämtat synpunkter från medlemmarna. Därefter har yttrandet beretts av föreningens styrelse. Historielärarnas förening vill framföra följande:

1. Historieämnets behov av fler timmar. Vårt huvudbudskap, som vi framfört även tidigare till såväl Skolverket som till ansvariga politiker, är att ämnet måste tillföras fler timmar. Bara så kan vi få ett historieämne som lever upp till de högt ställda förväntningarna. Historieämnet garanteras idag endast 145 timmar i grundskolan. Huvudmannen kan visserligen fördela fler timmar till ämnet, men det är osäkert om så sker, och vid ”skolans val” kan det garanterade antalet timmar till och med reduceras med ytterligare 20 procent. Vad gäller det faktiska utfallet ger hur som helst samstämmiga vittnesmål från historielärarna i grundskolan ett tydligt besked om att timmarna inte räcker till för att behandla allt det väsentliga innehåll som den nu gällande kursplanen (Lgr11) anger. Vi är i grunden positiva till den nuvarande kursplanen, men ämnet behöver alltså fler timmar för att den ska kunna förverkligas.
2. Behov av ny remissrunda. I Skolverkets konsekvensutredning framgår att historieämnet måste tillföras fler timmar för att det ska vara realistiskt att hinna behandla alla epoker. Historielärarnas förening instämmer med Skolverkets analys: fler timmar krävs. Svårigheten att hinna med alla epoker inom det nu givna antalet timmar är verkets motivering till att en epok (forntida civilisationer inklusive antiken) ska utgå från centralt innehåll. Ett flertal av föreningens medlemmar har protesterat mot förslaget. De har anfört bland annat att vår moderna civilisation vilar på arvet från antiken, att kunskap om de äldsta civilisationerna behövs inte bara för att förstå utvecklingen direkt efter dessa civilisationer utan också för att vi ska förstå renässansen, 1800-talets klassicism, och mängder av motiv i populärkulturen. Vidare anføres att de äldsta utomeuropeiska civilisationerna är viktiga för att problematisera en självfixerad, etnocentrisk berättelse. Den 4 oktober meddelade Skolverket att ”antiken blir kvar”, vilket vi tolkar som att epoken med forntida civilisationer där antiken ingår även fortsatt kommer att ingå i centralt innehåll. Det betyder enligt vår läsning av konsekvensutredningen att någon annan epok måste utgå såvida inte ämnet tillförs fler timmar. Beskedet den 4 oktober betyder alltså att mycket stora förändringar måste göras i förslaget till kursplan. Föreningen har därför den 7 oktober i brev till Skolverket krävt att remissförfarandet görs om med en bearbetad version av kursplanen, som tar hänsyn till beskedet den 4 oktober. Vi upprepar härmed detta krav.
3. Problematisera att ta bort en epok. Vi ser det som djupt problematiskt att få ett historieämne där inte alla epoker behandlas. Att hoppa över en period, oavsett om det gäller forntida civilisationer, medeltiden med framväxande handelsnätverk och begynnande statsbildningar, 1500-talet med reformationer och massdöd i Amerika, 1600-

Historielärarnas förening

talet med lilla istiden, hungersnöd och alla krig, 1700-talet med expanderande världshandel och slavtransporter över världshaven, 1800-talet med utvandring, imperialism och industrialisering, världskrigens tid, eller det senare 1900-talet med avkolonialisering, byggande av välfärdssamhällen och statsövergripande organisationer som EU, är i princip alltid problematiskt. Det skulle innebära att nya problem skapas då det blir obegripligt var det följande skeendet kom ifrån, när processer började etc. Men eftersom ett konkret förslag där en epok tagits bort inte föreligger i nuläget kan en närmare analys inte göras av effekterna.

4. Förslagets ofullständighet gör att frågan om stofffrängsel inte kan bedömas. Ytterligare ett problem som hänger samman med ovanstående är att eftersom de forntida civilisationerna inklusive antiken inte finns med i det förslag som skickats på remiss är det oklart i vilken årskurs som denna period ska behandlas. Det gör att vi inte kan avgöra hur svår stofffrängseln kommer att bli och hur realistiskt det blir för lärarna att hinna behandla det föreslagna innehållet. Om de forntida civilisationerna åter placeras i årskurs 7-9 innebär det en problematisk stofffrängsel där. Om de forntida civilisationerna eller någon annan period istället flyttas från 7-9 till årskurs 1-3 eller 4-6 innebär det dels problematisk stofffrängsel där, dels att perioden lämnas till lärare som saknar utbildning för att undervisa om den. Det innebär i så fall att det kommer att krävas en mycket omfattande fortbildningsinsats, samt att lärarutbildningarna behöver anpassas. Ifall någon annan period flyttas från årskurs 7-9 till årskurserna 1-3 eller 4-6 behövs motsvarande insatser.
5. Syftet. Den reviderade kursplanen föreslås liksom den nuvarande bestå av tre delar: Syfte, centralt innehåll och kunskapskrav. Syftestexten är i huvudsak välskriven. Begreppen samtid och nutid används dock inte helt konsekvent. Andra styckets sista mening lyder "Genom att ge perspektiv på långa historiska linjer med relevans för samtiden [...] ska undervisningen ge eleverna en fördjupad förståelse." Här är nutiden mer relevant att använda eftersom det rör sig om elevernas tid, på så sätt som nutid används i första styckets sista mening. I syftestexten tycks begreppet samtid stå både för historisk tid och nutid, men på vissa ställen används ändå nutid. Det tredje stycket i syftestexten kan förbättras så att resonemanget om källor ännu tydligare betonar att källor används för att vi ska förstå och vinna kunskap om det förflutna. Den nuvarande syfteskrivningen anger att vi kan få kunskap om det förflutna genom historiskt källmaterial men också genom "möten med platser och människors berättelser", något som nu har strukits men som, utifrån det centrala innehåll som anges för årskurs 1-3, vore rimligt att ha kvar. En möjlig skrivning av det tredje stycket vore "Undervisningen ska ge eleverna tillfälle att möta historiska källmaterial, platser och människors berättelser, både för att kunna leva sig in i det förflutna och för att utveckla kunskaper om hur vi kan veta något om det förflutna. Eleverna ska också ges förutsättningar att utveckla förmågan att ställa frågor till och värdera källor." Föreningen bedömer att syftestextens avslutande tre punkter innebär förbättringar jämfört med de nuvarande skrivningarna. Exempelvis blir det en bättre betoning i den andra punkten (om källor) i och med att tolka ställs före kritiskt granska. Det är viktigt att lyfta fram att historieämnet bidrar till att konstruera kunskaper, och inte bara trycka på att ämnet kan användas för att kritisera och ifrågasätta. Angående den tredje och sista punkten noterar vi att den nuvarande skrivningen om att eleven ska "reflektera över sin egen och andras användning av historia i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv" har ersatts av en formulering som endast antyder elevens eget historiebruk. Den nya formuleringen kan läsas som att elevens eget, aktiva historiebruk fortsatt kan stå i centrum för delar av denna kunskapsaspekt. Däremot är såväl kunskapskrav som centralt innehåll i hög grad inriktat på att analysera eller ge exempel på andras bruk av historia. Att elevernas kunskaper om hur de själva kan bruka historia tonas

Historielärarnas förening

Gunnarstorpsvägen 27, 216 22 Limhamn, www.historielararna.se

Historielärarnas förening

ned går emot syftesformuleringarna om att eleverna ska utveckla sitt historiemedvetande. Det är därför lämpligt att Skolverket ser över formuleringarna så att syfte, centralt innehåll och kunskapskrav hänger ihop bättre på denna punkt. Om historiebruk, se även punkt 15 nedan.

6. Minskad betoning av begrepp accepteras. I jämförelse med Lpo94 betonar historieämnet enligt Lgr11 ämnesspecifika kompetenser på ett mycket tydligare sätt. I den nuvarande kursplanen innebär det att man talar om fyra förmågor. I förslaget till reviderad kursplan har förmågan att använda historiska begrepp tagits bort genom att begreppen bakats in i de övriga förmågorna. Det är ett rimligt förslag. Historielärarnas förening vill dock påpeka att den nuvarande kursplanens betoning av begrepp som kontinuitet och förändring, orsak och konsekvens och liknande begrepp troligen bidrar till att eleverna får en mer generell förmåga som går utöver kunskap om enskilda händelser och processer. Risken med att begreppen tonas ner i kursplanen är därför att denna generella förmåga hos eleverna försvagas. Vi noterar samtidigt att vissa av dessa centrala begrepp finns kvar i kunskapskraven.
7. Vissa förenklingar i Centralt innehåll är rimliga. Lgr11 är betydligt mer explicit vad gäller ämnesinnehållet än vad som var fallet med Lpo94. Föreningens medlemmar har poängterat att en del ambitiösa skrivningar, exempelvis att exempel ska tas från Sverige, Norden, Europa och världen, har gjort det svårt att fullt ut leva upp till kursplanen. Det nya förslaget innebär att visst ämnesinnehåll har strukits eller förenklas. Förenkningarna förefaller i huvudsak rimliga. Vi ställer oss bakom dessa.
8. Problematisksa strykningar i Centralt innehåll. Några föreslagna strykningar av centralt innehåll finner föreningen vara mer problematisksa. Vi noterar att för årskurs 1-3 försvinner punkten "Hur forntiden kan iakttas i vår tid genom spår i naturen". Denna punkt tror vi hänger väl ihop med mycket av det andra innehållet för årskurs 1-3 och bör därför behållas eller arbetas ihop med någon av de andra punkterna. Föreningen noterar med oro att 1700-talet blivit starkt nedtonat i förslaget, samt att punkten "Historiska perspektiv på urfolket samernas och de övriga nationella minoriteternas situation i Sverige" helt utgår. Även några punkter som rör efterkrigstiden och aktuella konflikter i världen föreslås utgå. Dessa strykningar uppfattar vi som problematisksa. Visserligen anges i de övergripande målen för grundskolan att eleverna efter genomgången grundskola "har fått kunskaper om de nationella minoriteternas (judar, romer, urfolket samerna, sverigefinnar och tornedalingar) kultur, språk, religion och historia" (Lgr11, s. 12) men det borde också synliggöras i kursplanen för historia för att inte glömmas bort. När det gäller strykningarna som gäller efterkrigstiden uppfattar vi att dessa går emot syftestexten som anger att eleverna ska få förståelse för "historiska skeenden som har påverkat nutiden", vilket i högsta grad måste anses gälla den allra modernaste historien.
9. Östersjöväldet. Att begreppet Östersjöväldet ersätter den nuvarande kursplanens begrepp Östersjöriket är bra, eftersom Östersjöväldet är ett begrepp som används inom forskningen och det möjliggör för lärare att göra en distinktion mellan riket och provinserna på andra sidan Östersjön.
10. Utvandringen. Föreningen noterar att förslaget innehåller en ny punkt om 1800-talets utvandring från Sverige. Det uppfattar vi vara ett väsentligt tillägg som vi ställer oss bakom. Däremot saknar vi motsvarande punkt för åk 7-9 om invandringen till Sverige under 1900-talet. Särskilt med tanke på syftesformuleringen om att historieundervisningen ska "ge perspektiv på långa historiska linjer" om (bland annat) migration, och med särskild betydelse för nutiden, måste såväl immigration som emigration belysas inom ramen för undervisningen.
11. Problematisksa betoningar i Centralt innehåll. På ett par punkter i avsnittet Imperialism och världskrig, cirka 1850-1950 önskar föreningen andra betoningar. I jämförelse med

Historielärarnas förening

den nuvarande kursplanen tonas den utomeuropeiska världen ner alltför kraftigt. Föreningen föreslår vidare att Sverige skrivs in i den andra punkten om världskrigens tid. Det är angeläget att Sverige inte bara kommer med under den positiva rubriken Demokratisering och genom att representera det moderna välfärdssamhället. Finns Sverige endast där finns en risk att detta skapar en berättelse om det konfliktfria, moraliskt obefläckade Sverige, något vi finner problematiskt.

12. När ska industrialiseringen behandlas? Den nya kursplanen föreslår att det tidiga skeendet "Norden befolkas" flyttas från årskurs 4-6 till årskurs 1-3, men att årskurs 4-6 får ansvar för hela 1800-talet i svensk och nordisk historia. Ett problem med detta är att den svenska industrialiseringen skulle komma att behandlas innan eleverna har mött den brittiska industrialiseringen, vilken föreslås behandlas i årskurs 7-9. Detta ställer vi oss tveksamma till. Men frågan om vilken period som ska behandlas i vilken årskurs hänger intimt samman med frågan om timmar och var forntida civilisationer inklusive antiken ska behandlas. Ifall lärarna i årskurserna 4-6 ges ansvar för hela 1800-talet (svensk historia) bedömer föreningen att lärare i årskurs 4-6 behöver fortbildning om såväl utvandringen som om industrialiseringen, liksom andra processer som hör till 1800-talet.
13. Flytten av upptäcktsresorna till årskurs 7-9. Förslaget innebär att upptäcktsresorna flyttas från årskurs 4-6 till årskurs 7-9. Det medför införandet av en tydligare progression, där de tidigare årskurserna fokuserar på Sveriges och Nordens historia, medan de senare årskurserna anlägger ett europeiskt och globalt perspektiv. Det finns en rimlighet i detta. Samtidigt är det inte orimligt att den tidigmoderna perioden i Norden kopplas ihop med omvärldens. Den kronologiska logiken talar för att upptäcktsresorna ligger kvar i årskurs 4-6.
14. Användning av källor. När det gäller kursplanens skrivningar om arbete med källor konstaterar vi att förslaget innebär en skärpning och ett förtydligande av progressionen, i och med att eleverna i årskurs 4-6 ska studera vad olika källor "kan berätta", medan de i årskurs 7-9 ska tolka källor, granska källorna utifrån källkritiska kriterier, samt värdera källornas relevans utifrån frågor. Vi är positiva till att kursplanen skriver fram en progression. Vi föreslår dock att skrivningen "relevans utifrån historiska frågor" i samtliga tre avsnitt för 7-9 byts ut mot "relevans för att besvara olika frågor". Det skulle förtydliga att en källa inte är bra eller dålig i sig, utan att dess värde beror på vilken fråga som ska besvaras. Vi är medvetna om att den funktionella källkritiken kan vara en utmaning för elever i årskurs 7-9, det är kognitivt ganska svårt. Kursplanen räknar upp exempel på olika slags källor som kan användas inom de olika avsnitten under årskurs 4-6. Det är inte självklart vilka källor som ska anges som förslag. Källor till svenskt 1800-tal skulle kunna vara kartor från skiftesreformer och brev från utvandrare. Nu anges brev och kartor som exempel på källor från perioden 1500-1800.
15. Hur historia används. Hur historia används, eller historiebruk, var en nyhet för historieämnet när det skrevs in i Lgr11 (även om det som fenomen ändå troligen behandlats av historielärare sedan lång tid, exempelvis genom att lärare problematiserat nationalromantiska historiemålningar som ibland använts som illustrationer i läromedel). En stor förändring jämfört med den gällande kursplanen är att frågor om hur historia används nu skrivs fram som en aspekt av varje kronologisk period och kopplas till konkreta exempel. Medlemmarna i Historielärarnas förening har reagerat olika på detta förslag. Det finns lärare som tycker detta är bra och anser att den föreslagna förändringen gör det mer tydligt och begripligt vad som avses. Andra medlemmar är starkt negativa och menar att införandet av många punkter om historiebruk i kursplanen kan medföra en innehållsförskjutning från den historiska händelseutvecklingen till en avancerad problematik som är svår att hantera för den med svaga faktakunskaper. Skrivningarna om historiebruk skiljer sig åt mellan årskurs 4-6 (Historiebruk kopplat till tidsperioden) och

Historielärarnas förening

Gunnarstorpsvägen 27, 216 22 Limhamn, www.historielararna.se

Historielärarnas förening

årskurs 7-9 (Analys av historiebruk kopplat till tidsperioden) vilket alltså innebär en tydlig progression. Historielärarnas förening ser positivt på ambitionen att formulera progression i historieämnet. Men många lärare uppfattar historiebruk som teoretiskt och svårt. Det är säkert ett skäl till att, enligt Skolinspektionens rapport år 2015, många historielärare i grundskolan inte alls undervisade om detta. Historieproducenters olika drivkrafter är nödvändiga att reflektera kring för att nå förståelse för hur historia har använts. Skolverket bör dock ställa sig frågan om den mer avancerade ambitionen att analysera historiebruk är något som elever ska ägna sig åt i grundskolan, eller om det hellre ska ges som uppdrag till historieämnet på gymnasiet.

16. Kunskapskraven. Kursplanen avslutas med ett omfattande avsnitt med kunskapskrav. I jämförelse med den nuvarande kursplanen har kunskapskraven förenklats vilket vi är positiva till. Kunskapskraven kopplar tydligt till förmågorna vilket är bra. En formulering som eventuellt bör ändras finns i kunskapskravet för E; i förslaget står "ger exempel på orsaker till", men formuleringen "för enkla resonemang om orsaker" skulle stämma bättre med kunskapskraven för C respektive A ("för utvecklade resonemang" respektive "för välutvecklade resonemang"). Historielärarnas förening anser att historielärarna har god nytta av bedömningsstöd, som är viktigt för likvärdigheten. Däremot är vi tveksamma till att kunskapskraven anges i själva kursplanen. Angivandet av kunskapskrav i kursplanen bidrar troligen till den bedömningshysteri som vi tror är negativ för skolan. Vi inser att kursplanen för historia följer ett mönster för samtliga kursplaner men uppmanar Skolverket att överväga om inte kunskapskraven lika gärna kan avlägsnas ur kursplanerna. Bedömningsstöd bör kunna hanteras separat.

För Historielärarnas förening,

David Ludvigsson

Ordförande, biträdande professor
styrelsen@historielararna.se

Historielärarnas förening

Gunnarstorpsvägen 27, 216 22 Limhamn, www.historielararna.se